

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
„КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА”**

Кондрат Олександр Борисович

УДК 330.8 (477) (043.3)

**ТЕОРІЯ ГОСПОДАРСТВА У НАУКОВІЙ СПАДЩИНІ
С.М. БУЛГАКОВА**

08.00.01 – Економічна теорія та історія економічної думки

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ 2013

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі історії та теорії господарства ДВНЗ „Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана” Міністерства освіти і науки України, м. Київ

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Фещенко Валентина Михайлівна,
ДВНЗ „Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана”,
професор кафедри історії та теорії господарства

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Леоненко Петро Михайлович,
Державна навчально-наукова установа
«Академія фінансового управління»
Міністерство фінансів України,
завідувач відділу теорії економіки і фінансів

кандидат економічних наук, доцент
Назаров Ілля Владиславович,
Київський національний університет імені
Тараса Шевченка,
доцент кафедри економічної теорії

Захист відбудеться «_10_» жовтня 2013 р. о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.006.01 ДВНЗ „Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана” за адресою: 03680, м. Київ, проспект Перемоги, 54/1, ауд. 317.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці ДВНЗ „Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана” за адресою: 03113, м. Київ, Дегтярівська, 49-Г, ауд. 601.

Автореферат розісланий «_10_» вересня 2013 року

В.о. вченого секретаря спеціалізованої
вченої ради, доктор економічних наук,
професор

Мельник О.М.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Перед сучасною вітчизняною економічною наукою стоїть нагальне питання щодо аналізу системних перетворень, які відбуваються в Україні, осмислення очікуваних наслідків та можливих шляхів розвитку в умовах, що склались. Глибинні трансформації, які виходять далеко за межі звичного розуміння господарських процесів, безпосередньо впливають на зміну як економічних, так і соціальних чинників життя суспільства. Пошук ефективних засобів реалізації таких змін передбачає розширення методологічної бази економічного знання враховуючи позаекономічні фактори, що суттєво впливають на розвиток господарського процесу. Гостро постає проблема ціннісних орієнтирів у господарських процесах й морально-етичних основ економічної теорії.

Значної уваги потребує критичне осмислення національно-історичного досвіду вітчизняних соціально-економічних трансформацій, які, на жаль, залишаються мало вивченими. На нашу думку, вивчення та врахування цього досвіду дозволить глибше усвідомити національні особливості аналізу господарських процесів, уникнути помилок минулого та матиме важливе теоретичне і практичне значення для успішного вирішення проблем сучасності. У період диференціації шляхів економічного розвитку, необхідно враховувати вагомість цілісного розуміння господарства у всій його складності, збалансованість розвитку підсистем суспільства тощо.

Важливим етапом у науковій розробці такого цілісного бачення природи господарських процесів стала українська економічна думка останньої третини XIX – початку XX ст., яка була представлена багатьма постатями світового звучання. Особливе місце у соціально-економічній науці цього періоду належить С.М. Булгакову (1871 -1944), який певний час був тісно пов'язаний з науковими колами України і де була започаткована робота над теорією господарства, що носила яскраво виражений морально-етичний характер, була сформована на філософсько-господарських засадах, що виходять за межі класичної економічної науки і враховувала необхідність розв'язання гострих соціально-економічних проблем, які не втратили свого значення й сьогодні.

Вивчення економіко-теоретичного доробку С.М. Булгакова може бути використане при аналізі актуальних для сучасності питань, зокрема моральних засад економічної науки, історичного характеру інституту власності, активної ролі держави у вирішенні соціальних проблем, форм розподілу багатства для подолання бідності, знаходження альтернативних механізмів забезпечення економічної ефективності та соціальної справедливості. Значна частина його ідей сьогодні набуває нового значення в контексті переосмислення та розробки нової методології економічної теорії, визначення тенденцій розвитку соціально-економічної діяльності за умов глобалізації.

Вагомий внесок в дослідження наукової спадщини С.М. Булгакова внесли такі вітчизняні вчені-економісти як В.Д. Базилевич, І.В. Назаров, Т.В. Гайдай, Ю.К. Зайцев, П.М. Леоненко, В.М. Фещенко, А.О. Маслов,

А.С. Філіпенко, М.М. Садовий, Ю.В. Павленко, О.В. Богуславський, Н.І. Гражевська, П.В. Кухта та ін. Їхні наукові пошуки спрямовані на досягнення методологічних та світоглядних аспектів теорії господарства С.М. Булгакова, аналіз його окремих праць та висновків. В дослідженнях російських вчених Ю.М. Осіпова, Л.А. Тутова, Т.Н. Юдіної, Ф.І. Гір'онка, О.І. Субетто, Р.Є. Соколова, основна увага зосереджена на розвитку філософії господарства та дослідженнях її впливу на формування сучасної парадигми економічної науки. Серед філософів та соціологів вивченню світогляду С.М. Булгакова присвячені праці З.М. Остропольської, М.П. Полторацького, П.П. Гайденко, М.О. Капустіна, Ю.М. Давидова, А.Г. Тихолаза, К.М. Кантора, В.А. Сендерова, М.Р. Елоян, Н.Ю. Матвєєвої. В наукових колах західних країн С.М. Булгаков більше відомий як філософ і теолог, проте його неординарні економічні погляди не могли залишитись без уваги. Найбільш цікавими для розкриття теми дисертаційного дослідження стали праці Б. Халленслебена, Й. Цвайнерта, Д. Пейна, К. Марша, К. Уліх та ін.

Проте, незважаючи на широкий спектр в дослідженнях наукової спадщини С.М. Булгакова, питання щодо цілісного розгляду його теорії господарства раніше не ставилось.

З огляду на вагомий внесок С.М. Булгакова у розвиток вітчизняної економічної науки та співзвучність його підходів із найновішими розробками в світовій економічній теорії, а також необхідність розуміння сучасних системних перетворень в господарстві України, дослідження теорії господарства вченого є актуальним і потребує глибокого і всебічного вивчення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконувалась в рамках планової теми науково-дослідницьких робіт кафедри історії та теорії господарства Державного вищого навчального закладу „Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана”. Дисертаційна робота є частиною наукової теми «Господарська система та її відображення в економічній думці: еволюційно-інституційний аналіз» (номер державної реєстрації 0110U000471). В межах зазначеної теми автор розкриває сутність теорії господарства, відображену в науковій спадщині С.М. Булгакова, еволюцію його наукового світогляду та значущість філософсько-господарського підходу до аналізу суспільних процесів в контексті концептуально-методологічного оновлення та трансформації економічної теорії.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розкриття сутності теорії господарства С.М. Булгакова, аналізу етапів її формування та обґрунтування можливостей використання розроблених С.М. Булгаковим теоретико-методологічних положень для оцінки сучасних проблем та перспектив розвитку нової парадигми економічної теорії.

Реалізація поставленої мети обумовила послідовне вирішення наступного комплексу завдань:

- викласти авторські теоретико-методологічні засади дослідження наукової спадщини С.М. Булгакова;
- розкрити стан вивченості наукового доробку вченого у сучасній вітчизняній та зарубіжній науковій літературі;
- охарактеризувати місце С.М. Булгакова у вітчизняній економічній думці на межі ХІХ-ХХ століть та розкрити еволюцію економічних поглядів вченого;
- проаналізувати бачення С. Булгаковим господарства як цілісного утворення та підсистеми суспільства;
- розкрити розуміння С.М. Булгаковим основних категорій господарської системи, зокрема праці, власності, багатства тощо;
- дослідити концепцію «Софії» як трансцендентального суб'єкта у господарській системі С. Булгакова;
- показати зв'язок теоретико-методологічних положень С.М. Булгакова й розвитку сучасних вітчизняних філософсько-господарських концепцій, а також розкрити спільні риси в підходах до аналізу суспільних процесів із західними теоріями;
- визначити перспективи використання методології С.М. Булгакова в аналізі господарства, у процесі оновлення методологічної бази економічного знання та формування нової парадигми суспільствознавства.

Об'єктом дослідження є наукова спадщина С.М. Булгакова, розглянута в контексті вітчизняної та світової економіко-філософської думки.

Предмет дослідження – методологічні засади, зміст та основні складові теорії господарства С.М. Булгакова.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань в дисертаційному дослідженні використовується цивілізаційна парадигма суспільствознавства, що передбачає розгляд господарських процесів на основі принципів взаємозалежності, антропності, системності, цілісності та структурованості суспільства. А саме - взаємозв'язок суб'єкта й об'єкта дослідження, залежність результатів пізнання від методів їх досягнення тощо. Ключові місця в методології дослідження посіли аксіологічний та системно-синергетичний підходи до аналізу соціально-економічної дійсності, а також історико-генетичний метод. Такий вибір методологічної бази дає змогу більш повно розкрити тему дисертації. Тим більше, що і сам С.М. Булгаков у своїх дослідженнях багато в чому спирався на подібні підходи.

Наукова новизна одержаних результатів. Дана дисертаційна робота є однією з перших спроб дослідження генези, сутності та особливостей теорії господарства С.М. Булгакова, що знайшла відображення у його науковій спадщині, а також специфіки його філософсько-господарського підходу до аналізу суспільних процесів. У процесі дослідження були отримані результати, які розкривають особистий внесок автора у розробку проблеми та складають новизну роботи, зокрема:

Вперше:

- обґрунтовано, що теорія господарства С.М. Булгакова була сформована в результаті відходу вченого від засад ортодоксальної класичної економічної науки та залучення філософських, соціологічних, психологічних та етичних чинників до аналізу господарства, що дозволило йому розкрити спектр фундаментальних соціально-економічних та світоглядних аспектів господарського розвитку, зокрема - необхідність морально-етичних орієнтирів в господарських процесах, прагнення до збереження як економічної, так і соціальної свободи особистості, взаємозалежності здібностей і потреб людини, що відображає єдність виробництва та споживання на рівні особистості; теорія господарства С.М. Булгакова представлена як цілісне філософсько-економічне знання, у якому філософія господарства виступає в ролі методологічної основи, а сутність господарської системи, проявляється у тому, що господарство реалізується через людину і в той же час розвиток людини відбувається в процесі господарської діяльності.

удосконалено:

- трактування співвідношення таких категорій як власність, праця, багатство, що визначаються у взаємозалежності та взаємообумовленості; власність взаємопов'язана з основами функціонування суспільства, а трудові відносини, правові норми, розподіл та перерозподіл багатства впливають в тому числі й з етичних складових власності; таким чином власність є не тільки правом, а й обов'язком індивіда перед суспільством, що дозволяє усвідомити не тільки економічний аспект власності, а й етичну її складову;

- визначення місця концепції Софії С.М. Булгакова у господарській системі, як трансцендентального суб'єкта, в діяльності якого органічно взаємопов'язані творчість людини та морально-етична її мотивація;

- розуміння соціально-економічних перетворень у сучасному суспільстві крізь призму філософсько-господарського підходу до аналізу господарства С.М. Булгакова, зокрема через розвиток особистості на основі знань та людино-, природо- і ресурсозбереження;

отримало подальший розвиток:

- дослідження еволюції економічних поглядів С.М. Булгакова, яка представлена в дисертації такими етапами: марксистським, що характеризується захопленням вченого ортодоксальним марксизмом; ідеалістичним, як періодом пошуку альтернативи для подолання методологічної вузькості попереднього; християнського соціалізму, де знайшли відображення перші спроби побудови власної теорії, заснованої на міждисциплінарному підході; філософії господарства, позначений приходом вченого до системного розуміння суспільства й економічного розвитку та формуванням основних положень теорії господарства; релігійно-філософським та богословським періодами, коли наукові інтереси С. Булгакова поступово переміщуються від економічної тематики до питань філософії, теології та богослів'я;

- розкриття значущості духовно-культурної складової та християнських морально-етичних норм (свободи вибору, відповідальності, орієнтації на вищі цінності) в економічній діяльності людини як аксіологічного критерію оцінки господарських процесів в цілому;

- інтерпретація раціональності як зв'язку між економічною наукою загалом та морально-етичною її складовою, що набуває конкретизації в проблематиці такого розвитку господарства, що базується на діалектичному зв'язку між етичним виміром (ціннісною раціональністю) та економічним (цілерациональністю);

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовані в дисертації теоретичні положення і висновки можуть бути використанні в процесі наукового обґрунтування шляхів подолання економіко-матеріалістичного світогляду через філософсько-етичне переосмислення основ економічної теорії, доцільності розгляду господарства в широкому природному, науковому та культурному контекстах.

Висвітлений матеріал було використано в навчальному процесі ДВНЗ «Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана» (довідка про впровадження від 24.01.2011) при розробці та викладанні студентам лекційних курсів з дисципліни «Історія економіки та економічної думки» та проведенні семінарських занять, зокрема у висвітлені питань особливостей розвитку господарства та основних напрямів світової економічної думки другої половини XIX – початку XX ст. Наукові результати дисертаційного дослідження використовуються відділом економічної історії ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України» при проведенні дослідження еволюції концепцій економічного розвитку у вітчизняній економічній науці кінця XIX – початку XX ст. (довідка № 135-15/883 від 15.10.2012 р.). Основні наукові рекомендації дисертанта використовуються Національним педагогічним університетом імені М.П. Драгоманова при розробці та викладанні студентам лекційних курсів з дисципліни «Історія економічної думки України» та проведенні семінарських занять, зокрема у висвітлені питань особливостей розвитку господарства та основних напрямках економічної думки в Україні у другій половині XIX – на початку XX ст., (довідка № 07-10/2567 від 17.10.2012 р.). А також в навчальному процесі Черкаського державного технологічного університету при розробці та викладанні дисципліни «Історія економічних вчень», зокрема при вивченні розділу, що стосується особливостей становлення та розвитку української економічної думки (довідка від 2.10.2012 р.).

Особистий внесок здобувача полягає в тому, що наукові результати дисертаційного дослідження отримані автором самостійно та відображені у відповідних публікаціях.

Апробація результатів дисертації. Основні результати наукового дослідження обговорювались та отримали позитивну оцінку на методичних та методологічних семінарах кафедри історії та теорії господарства ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», а також апробовані на п'яти міжнародних науково-практичних конференціях: «Проблеми формування і розвитку громадянського суспільства» (17-18 лютого 2010 р., м. Київ, Академія праці і соціальних відносин Федерації профспілок України); «Наукова складова навчального процесу та інноваційні технології його розвитку» (12 квітня 2011 р., м. Київ, ДВНЗ «Київський національний економічний університет»); «Сучасні тенденції соціально-економічного розвитку України.» (12-13 травня 2011 р., м. Кам'янець-Подільський, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка); «Економічна стратегія розвитку України в XXI столітті: теоретичні

та практичні аспекти досліджень» (2-3 грудня 2011 р., м. Київ, Аналітичний центр «Нова Економіка»); «Парадигмальні зрушення в економічній теорії XXI ст.» (15-16 листопада 2012 р., м. Київ, Київський національний університет імені Тараса Шевченка).

Публікації. За темою наукового дослідження опубліковано 11 наукових праць загальним обсягом 4,1 др. арк., з них 6 в наукових фахових виданнях, 5 – в інших виданнях.

Структура і обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 170 сторінок основного тексту. Список використаних джерел складається з 268 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено значущість та ступінь розробки даної проблеми в економічній науці, визначено мету і завдання, сформульовано предмет та об'єкт дослідження. Розкрито наукову новизну отриманих результатів та їх практичне значення. Подано інформацію щодо апробації результатів дисертації, публікацій, структури та обсягу проведеного дослідження.

В **розділі 1 «Методологічні засади дисертаційного дослідження та стан сучасного вивчення наукової спадщини С.М. Булгакова»** проведено аналіз джерельної бази та визначено ступінь дослідженості зазначеної проблеми, розкрито методологічні засади дослідження наукової спадщини С.М. Булгакова, в якій знайшла відображення його теорія господарства.

В роботі обґрунтовується необхідність використання методології некласичної науки, що передбачає взаємозв'язок суб'єкта й об'єкта дослідження, залежність результатів пізнання від методів їх досягнення тощо. Некласичні підходи реалізуються в цивілізаційній парадигмі суспільствознавства, що дає можливість розглядати господарські процеси на основі принципів взаємозалежності, антропності, цілісності та системності суспільства. Доведено важливість застосування таких теоретико-методологічних підходів до аналізу теорії господарства, як аксіологічний та системно-синергетичний.

Використання в дослідженні теорії господарства С.М. Булгакова означених підходів та принципів дає змогу вийти за межі традиційної, класичної методології, що критикувалась вченим свого часу, тим самим дозволивши неупереджено досягнути його наукову спадщину й виокремити у ній неординарну й цілісну теорію господарства.

В розділі аналізуються особливості розвитку вітчизняної економічної думки наприкінці XIX – початку XX ст., як теоретичного підґрунтя, на якому сформувалась теорія господарства С.М. Булгакова. Вказаний період відзначався різноманітністю течій і напрямів, багатством економічних ідей та визначними здобутками, що не тільки піднесли вітчизняну економічну думку

на рівень світової, передусім західноєвропейської, економічної науки, а й збагатили останню. Формування наукових поглядів багатьох визначних представників економічної думки цього періоду (С.М. Булгаков, О.Д. Білімович, П.Б. Струве, М.І. Тугана-Барановський) відбувалось під впливом всезагального захоплення марксизмом, для них було характерним критичне його переосмислення й спроба побудови нових теорій. Етична зумовленість теорій господарства цих економістів визначила неординарний ракурс розгляду цілого ряду проблем, що представляють інтерес і сьогодні.

Першими спробами осмислення православно-метафізичних засад філософії господарства С.М. Булгакова стали публічні дискусії, праці його сучасників – М.М. Алексєєва, М.А. Бердяєва, М.І. Тугана-Барановського, В.М. Сперанського. Полеміка велася навколо проблем Софії, етики тощо. На сучасному етапі дослідження наукового доробку С.М. Булгакова спрямовані на досягнення методологічних та світоглядних аспектів його теорії господарства, аналіз його окремих праць та висновків. Українські дослідники (В.Д. Базилевич, І.В. Назаров, Т.В. Гайдай, Ю.К. Зайцев, П.М. Леоненко, В.М. Фещенко, А.О. Маслов, А.С. Філіпенко, М.М. Садовий, Ю.В. Павленко, О.В. Богуславський, Н.І. Гражевська, П.В. Кухта та ін.) вивчають питання господарської системи, ринкових відносин, особливості методології й окремі аспекти концепції господарства С.М. Булгакова. В дослідженнях російських вчених одними з найбільш вагомих є праці Ю.М. Осіпова, Л.А. Тутова, Т.Н. Юдіної, Ф.І. Гірйонка, О.І. Субетто, Р.Є. Соколова та ін. В них основна увага зосереджена на розвитку філософії господарства, аналізі методологічних особливостей концепції С.М. Булгакова та співвідношенні їх із реаліями сучасної економічної дійсності.

Філософські й соціологічні аспекти наукової спадщини С.М. Булгакова, проблеми формування духовної культури, моралі, зокрема питання трудової етики досліджують З.М. Остропольська, М.П. Полторацький, П.П. Гайденко, М.О. Капустін, Ю.М. Давидов, А.Г. Тихолаз, К.М. Кантор, В.А. Сендеров, М.Р. Елоян, Н.Ю. Матвєєва та ін.

В західних наукових джерелах, зокрема працях Б. Халленслебена, Й. Цвайнерта, Д. Пейна, К. Марша, К. Уліх досліджуються в основному філософські й теологічні аспекти доробку С.М. Булгакова. Зокрема питання Софії як протесту проти домінуючої ролі економічної сфери суспільства, внесок С. Булгакова в розвиток світової економічної науки, його визначної ролі у формуванні сучасних російських економічних шкіл, софійності економіки, місця людини в господарській системі.

В розділі 2 «Теорія господарства С.М. Булгакова» аналізуються основні етапи еволюції наукового світогляду С.М. Булгакова, його філософія господарства як спроба побудови теорії на засадах некласичної методології, досліджуються базові категорії теорії господарства вченого та розкривається значення софійності господарства й Софії як його трансцендентального суб'єкту.

Розглядаючи процес становлення теорії господарства С.М. Булгакова, в роботі виокремлено наступні етапи еволюції його наукового світогляду:

- марксистський (що характеризується захопленням ортодоксальним марксизмом);
- ідеалістичний (С.М. Булгаков усвідомлює вузькість марксистського підходу до розгляду господарства й починає шукати альтернативи для її подолання);
- християнський соціалізм (цей етап характеризується розумінням С.М. Булгаковим необхідності побудови власної теорії, заснованої на міждисциплінарному підході);
- Філософії господарства (цей етап еволюції наукового світогляду вченого представляє найбільшу цікавість для нашого дослідження, оскільки саме в цей час С. Булгаковим були сформовані основні положення його теорії господарства);
- релігійно-філософський (коли вчений лише епізодично звертається до економічної теми, а його думка зосереджується на філософії та теології);
- богословський період (період завершеності еволюції наукової думки С.М. Булгакова, усталеності його поглядів).

Вчений застосував у науковому дослідженні досягнення філософської й богословської думки для більш повного й ґрунтовного розгляду загальних основ господарського процесу, виходячи з необхідності теоретичного подолання економіко-матеріалістичного світогляду (економізму). Він стверджував необхідність поєднання наукового і філософського способів пізнання суспільних процесів, оскільки наука ділить їх на окремі сфери, складаючи результати детального вивчення в схеми, філософія ж дає можливість цілісного погляду на явища, розкриваючи їх глобальний сенс і глибинні основи. Саме тому його господарська теорія отримала змістовну форму у філософії господарства.

С.М. Булгаков розробив категоріальний апарат філософії господарства, відійшовши від класичних підходів його аналізу, що дозволило йому розширити рамки дослідження таких категорій як свобода, власність, праця, багатство тощо. Концепція С.М. Булгакова пропонує цілісне сприйняття господарської системи, що дає змогу зняти протиріччя, яких неможливо уникнути в межах інших теорій. Визначаючи категорію власності, вчений пов'язує її з основами людського співжиття, функціонування суспільства, стверджуючи, що саме з етичних складових власності впливають і трудові відносини, і правові норми. Власність розглядається не як фактор відтворення чи права, які можна обміняти на блага чи інші права, а як відповідальність та обов'язки. С. Булгаков вважав неможливим виносити остаточний вирок існуючому інституту приватної власності й підкреслював необхідність історичного ставлення до власності і до її форм. Він робить висновок, що найкращою з господарських форм при будь-якій комбінації капіталізму чи соціалізму, є та, яка найбільш повно

забезпечує особисту свободу як від природної бідності, так і від соціальної неволі.

У трактуванні С.М. Булгаковим праці можна виділити кілька ключових моментів - праця є ознакою, що характеризує господарську діяльність, в той же час - господарство і є трудовою діяльністю. Тобто праця є як атрибутом свободи, так і необхідністю, служить як для задоволення потреб, так і для реалізації здібностей людини. Праця як складова економічного життя для нього не перетворилася у лише один з «факторів виробництва», що пов'язано з його релігійною позицією, вченням про Софію. Булгаков бачив у праці одночасно акт творчості і прояв природної необхідності.

Обґрунтовуючи економічну ефективність господарства та необхідність соціальної справедливості, С.М. Булгаков розкриває категорію багатства. Багатство, на його думку, є абсолютним благом для економіки, його зростання призводить до росту й диференціації потреб, що в свою чергу породжує необхідність подальшого примноження багатства. Народне багатство С.М. Булгаков розумів як сукупність корисних і потрібних для людини предметів, причому не тільки наявність володіння ними, а й можливість їх відтворити й примножити.

В розділі розглядається булгаківське розуміння «софійності господарства», що передбачає метафізичний рівень постановки і вирішення проблем філософії господарства. Софія є релігійно-метафізичною основою нової парадигми, переосмислення господарства. За С.М. Булгаковим, суб'єктом господарства є не індивід, не та чи інша конкретна людина або колектив, а людство як таке. На господарюючому суб'єкті лежить обов'язок діяти не за своїми приватними інтересами, а виходячи із загальних інтересів суспільства. У господарстві людина втілює свою індивідуальність, долає свою абстрактність, тому позбавити людину можливості брати участь у господарській діяльності - значить позбавити її волі. У С. Булгакова концепція софійності господарства вибудовується на основі ідеї про те, що людина не повинна розглядати природу як пасивний об'єкт або як засіб самоствердження і самозабезпечення, її слід перетворювати, тобто володіти не стільки вузько економічним, скільки цілісним, господарським ставленням до неї. Джерело творчої діяльності суб'єкта господарювання, на думку вченого, зумовлене причетністю людини до Божественної Софії.

Таким чином, господарство є софійним у своїх метафізичних основах, а єдиним його суб'єктом, на думку С.М. Булгакова, є Софія, яка проявляється в досвіді, діє в історії як кількісно невизначена множинність окремих, незалежних центрів - індивідуальних людських свідомостей і воль. У Софії як в ідеї, спільне й особливе існує як єдине, в такій єдності та ідейній обґрунтованості всього сущого лежить джерело значимості загальних понять і їх практичності. Софія ж, на думку вченого, є джерелом творчої діяльності суб'єкта господарювання. У центрі софійного господарства стоїть необхідність пізнання людиною себе у світі і пізнання світу в собі.

В розділі 3 «Сучасне значення теорії господарства С.М. Булгакова» розкрито методологічну співзвучність ідей С. Булгакова з сучасними філософсько-господарськими концепціями та висвітлено значущість підходів вченого до аналізу господарства у контексті формування нової парадигми суспільствознавства.

У пошуку нових концептуальних рішень сучасна економічна теорія намагається дослідити те смислове поле господарської реальності, яке досі знаходилося поза межами дослідницьких інтересів економічної науки, а саме питання щодо місця людини в господарстві та господарства в суспільній системі, спрямованості людської діяльності, її мети та позаекономічних чинників мотивації особистості до господарської діяльності. Вирішення цих питань є характерною рисою філософії господарства, що відійшовши від засад класичної науки, надає цілісності уявленню про господарство шляхом залучення загальнокультурного й загальнонаукового знання, міждисциплінарного дискурсу та морально-етичних основ аналізу соціально-економічної дійсності.

Серед сучасних економічних концепцій, що характеризуються філософсько-господарськими підходами в дослідженні економічної дійсності в дисертації виокремлено наступні напрями досліджень. Серед вітчизняних – це *метафізика економіки* (В. Базилевич, В. Ільїн) яка розкриває співвідношення між економічною теорією, філософією економіки, етичною економією, філософією господарства, досліджує феноменологічний статус, раціональний, ірраціональний, трансцендентний рівні досягнення економічного буття; *філософія економіки* (С.В. Синяков) – у ній розкривається сутність економічних процесів, що відбуваються в суспільстві, в їх людському, особистісному вимірі, через усю сукупність форм життєдіяльності людини.

В дослідженнях російських вчених аналізуються витoki *філософії господарства* й розробляється її окремий напрям, основоположником якого став Ю.М. Осіпов. На базі економічного факультету МДУ створено Академію філософії господарства, до якої входять вчені з Росії, України, Білорусії, Казахстану, Польщі, Франції, Чорногорії, Італії. Для дослідників в межах цього напрямку характерним є не стільки пізнання предмету дослідження, як його усвідомлення, проникнення в його глибинну сутність. Методологічною основою філософії господарства вчені АФГ визначають «метасутніснологію», що за їх твердженням, дозволяє досягнути приховане, глибинне, трансцендентне.

Окремі філософсько-господарські підходи до аналізу суспільного життя характерні для західної економічної науки. Зокрема *стадіально-технологічний* (Д. Белл, Е. Тоффлер) - пояснює зміни, що відбуваються в господарстві технологічними факторами та панівним способом виробництва; *культурно-соціологічний* (П. Козловські, А. Тойнбі) - взаємозв'язки економіки та культури розглядаються перш за все з точки зору впливу на

економіку культурних та етичних цінностей і протиріч, що виникають між ними; *структурно-функціональний* (Т. Парсонс) - пропонує розуміння господарства з позиції прийнятних для всіх цінностей та нормативних стандартів, як інструкції для людей і для колективів, що виконують окремі ролі, для застосовування в різних контекстах та різних конкретних ситуаціях. Головна умова - цінності повинні бути несуперечливими, визначеними, узагальненими і узгодженими; *гуманістичний* (Г. Маркузе) - інтерпретує господарство крізь призму існування, буття людини і пошуку гармонії в її взаємозв'язках з природою і культурою.

Проведений аналіз сучасних філософсько-господарських концепцій свідчить про те, що ідеї С.М. Булгакова продовжують розвиватися у вітчизняній традиції філософії господарства, а також перетинаються із теоріями відомих західних учених. Використання підходів філософії господарства дає змогу на теоретичному рівні розширити предмет економічних наук, застосовувати методологію особистості — змінити ставлення до людини та її моральних цінностей як джерела розвитку суспільства, виділити спільне у цілях та особливе у напрямках і результатах. На практичному рівні — аналізувати діяльність конкретних особистостей, людей, господарських суб'єктів у визначених обставинах господарювання, простежити залежність суспільного розвитку від цінностей людства.

Сучасна парадигма господарського розвитку спирається на необхідність створення ноосфери, тобто створення такої системи матеріально-духовного відтворення, в якій економічний розвиток підпорядковується людині, а домінантною цінністю та самоцінністю стає розвиток особистості на основі знань та людино-, природо-, ресурсозбереження. Поряд з цим, сучасною тенденцією господарського розвитку виступає соціалізація виробництва, тобто його спрямованість на виробництво перш за все соціальних послуг. Вчені наголошують, що вдосконалення здібностей особистості стає підставою і змістом господарського прогресу, не закономірності матеріального виробництва, а людський розвиток лежить в основі суспільного розвитку. Ціннісний підхід С.М. Булгакова дозволяє інтерпретувати господарство як систему цінностей, норм та інститутів, де цінності фіксують універсальний вектор, вимір буття, ієрархічність рівнів організації господарства. Умовою ж господарського виживання є трансформація цінностей, здатність до оптимального співвідношення універсальних і специфічних цінностей.

Процеси модернізації суспільства й економіки безпосередньо пов'язані із трансформацією соціальних і культурних традицій та призводять до становлення нової мотивації та системи переваг, що виявляється у пріоритеті неекономічних інтересів над утилітарними, коли оціночним мірилом суспільної ієрархії стає рівень інтелектуального розвитку. Таким чином, у мотиваційній системі починають домінувати потреби в постійному підвищенні рівня освіти і накопичення нових знань тощо.

Використовуючи теорію господарства С.М. Булгакова, сучасна економічна наука здатна на теоретичному рівні розширити предмет власного дослідження, застосувати системний та аксіологічний підходи, аналізувати економічну діяльність людей як господарських суб'єктів у визначених обставинах господарювання, розглядаючи залежність суспільно-економічного розвитку від цінностей людства та взаємопов'язаності сфер суспільної системи.

ВИСНОВКИ

У дисертації проведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, що виявляється у комплексному дослідженні наукової спадщини С.М. Булгакова та переосмисленні її як цілісної теорії з позицій цивілізаційної парадигми. Проведене дослідження дозволило отримати наступні висновки:

1. Обґрунтовано, що вітчизняна економічна думка є невід'ємною частиною світової, розвиваючись у загальному руслі якої, зберегла в собі оригінальний і самобутній характер. Її самобутність обумовлена вираженою практичною і соціальною спрямованістю, зв'язком з психологічними, філософськими, соціологічними й історичними дослідженнями. Період кінця XIX – початку XX століть позначений бурхливим її розвитком, що пов'язано і з сплеском господарського розвитку, перш за все із зростанням промисловості, банківської сфери, транспортної системи, підвищенням рівня освіти тощо. Одночасно спостерігалось посилення інтересу вітчизняних економістів до теоретичних питань політекономії, включаючи проблеми методології, економічної етики й історії економічних вчень. Визначено, що теорії господарства С.М. Булгакова, М.І. Туган-Барановського, П.Б. Струве, О.Д. Білімовича в основі своїх методологічних підходів містили позаекономічні чинники, певні етичні принципи, що дозволило їм побудувати власні концепції на широких міждисциплінарних засадах.

2. Показано, що постать С.М. Булгакова посідає визначне місце у вітчизняній науково-теоретичній думці. Це обумовлено неординарністю його теорії господарства, що сформульована на філософсько-господарських засадах та виходить за межі класичної науки, а також неординарністю підходу вченого до сприйняття та синтезу теоретичних здобутків провідних економістів своєї доби. Його дослідженням були притаманні універсалізм в підході до аналізу економічних явищ, інтерес до проблеми суспільного ідеалу, соціальна спрямованість економічних досліджень, прагнення до нової економічної науки, адекватної цьому ідеалу тощо. Розпочавши свою наукову діяльність із захоплення марксизмом, вчений скоро усвідомив методологічну вузькість останнього та перейшов до спроб її подолання. Згодом, наукові пошуки привели С. Булгакова до філософії господарства, введення концепції Софії в розгляд господарських процесів та обґрунтування софійності господарства.

3. Доведено, що теорія господарства С.М. Булгакова була сформована в результаті спроби вченого подолати методологічну вузькість класичної економічної науки з допомогою залучення філософських, соціологічних, психологічних та етичних підходів до розгляду господарства. У своїй теорії, С.М. Булгаков поставив цілий ряд оригінальних економіко-філософських питань, розв'язання яких дозволило йому проаналізувати спектр фундаментальних соціально-економічних та світоглядних аспектів. Його узагальнена, філософська інтерпретація господарства як суспільного феномену дозволяє побачити сутнісну та історичну обмеженість економіки й розширити її розуміння до підсистеми суспільства. С.М. Булгаков розглядає господарство як множинність роздроблених господарських актів, що вчинені окремими індивідами протягом певного часу і у певному просторі. Така роздробленість, на думку вченого, долається через софійність господарства, яка дає змогу піднятися над приватними розрізненими актами і розглянути їх як певні прояви єдиної функції, що мають емерджентні властивості. Сутність господарської системи, у С. Булгакова, проявляється через єдність двох начал, по різному включених в дану систему: по-перше - зовнішньому середовищі, в якому проявляється господарювання як особливий, найбільш важливий вид діяльності, по-друге – морально-етична основа господарюючого індивіда, яка опосередковує мотивацію і соціальну спрямованість цієї діяльності.

4. Обґрунтовано, що цілісне сприйняття господарської системи, яке лежить в основі теорії господарства С.М. Булгакова, дозволило вченому розширити рамки дослідження таких категорій як свобода, власність, праця, багатство тощо. Ці категорії визначаються у взаємозалежності та взаємообумовленості. Так, власність взаємопов'язана з основами функціонування суспільства, а трудові відносини, і правові норми, розподіл та перерозподіл багатства впливають з етичних складових власності. Власність є не тільки правом, а й певним обов'язком індивіда перед суспільством, що дозволяє усвідомити, крім економічного боку власності, її етичну сторону. Праця, у філософсько-господарському тлумаченні С.М. Булгакова, є головною ознакою, яка вирізняє господарство на фоні інших процесів. Вона не зводиться до класичного розуміння фактора виробництва і субстанції цінності, вчений визначає її в термінах суб'єктно-об'єктних відносин, як активний вихід суб'єкта за свої межі, його творчий вплив на об'єкт. Багатство у теорії господарства С.М. Булгакова, трактується як умова свободи й передбачає відсутність протилежності між матеріальною й етичною сторонами життя, позитивну оцінку зростання народного багатства як прогрес людської свободи. Значення свободи розкривається у булгаківській теорії через взаємозалежність з багатством. Вона розуміється як потенційний інструмент утвердження і розвитку людського духу, як позитивна можливість примноження багатства і внаслідок цього розширення можливостей прояву і самоствердження особистості.

5. Стрижнем філософсько-господарського аналізу С.М. Булгакова є ідея Софії, яка виступає трансцендентальним суб'єктом господарства. Софія як суб'єкт є носієм свободи, а природне середовище — об'єкт — втіленням необхідності. Таким чином, господарство, за С.М. Булгаковим, завжди є синтезом свободи та необхідності. Софійність господарства вимагає подолання матеріалістичного підходу до його розуміння та способу організації.

6. У філософії господарства С.М. Булгаковим було сформульовано ключові принципи методології його досліджень. Останні полягають у поєднанні вузькоспеціалізованих досліджень з метою усвідомити взаємозв'язок змісту господарської діяльності з суспільною дійсністю як в цілому, так і в політичному, соціальному та духовно-культурному вимірах, розуміння того, як пов'язані суб'єкт і об'єкт господарського життя. В сучасних умовах філософсько-господарські підходи до вивчення господарства розвиваються в межах: «метафізики економіки» (В. Базилевич, В. Ільїн), «філософії економіки» (С.В. Синяков), «філософії господарства» (Ю.М. Осіпов). У рамках такого підходу господарство виступає як онтологічна реальність й розглядається в ноосферному контексті творчої діяльності людини, пов'язаної зі збереженням життя та його вдосконаленням.

7. В роботі визначено, що хоча західна економічна наука й не знайома з економічними аспектами наукової спадщини С.М. Булгакова, проте в ній широко застосовуються підходи до аналізу соціально-економічної дійсності які певною мірою можна розглядати як філософсько-господарські. Стадіально-технологічний (Д. Белл, Е. Тоффлер), культурно-соціологічний (П. Козловські, А. Тойнбі), структурно-функціональний (Т. Парсонс), гуманістичний (Г. Маркузе) підходи до аналізу суспільного життя в своїй основі містять етичні принципи та включають позаекономічні чинники розвитку господарства. Таким чином ідеї С.М.Булгакова не тільки не втратили своєї актуальності, а навпаки набули практичного підтвердження.

8. На основі проведеного дослідження визначено перспективи використання підходів С.М. Булгакова до аналізу господарства у процесі трансформації методологічної бази економічного знання та формування нової парадигми суспільствознавства. Ідеї С.М.Булгакова можуть стати базовими для вдосконалення методологічних підходів та розширення предметного поля економічних досліджень. Особливої уваги заслуговує критика С.М. Булгаковим методологічної бази класичної політекономії, перш за все, концепції «економічної людини» як такої, що заперечує духовний вимір особистості та її господарської діяльності і не відповідає реаліям економічного життя. Встановлено важливість врахування впливу духовно-культурних та морально-етичних мотивів на господарську поведінку людини. Творче засвоєння і розвиток булгаківських ідей має важливе значення для розширення світоглядних засад прийняття економічних рішень, відмови від вузькоспеціалізованого підходу та предметного розмежування дисциплін соціо-гуманітарного циклу.

ПЕРЕЛІК ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових виданнях:

1. Кондрат О.Б. Методологічний потенціал теорії господарства С.М.Булгакова в контексті формування нової парадигми політичної економії / О.Б. Кондрат // Формування ринкової економіки: збірник наукових праць. – К.: КНЕУ, 2011. – С. 231-237. (0,4 друк. арк.).

2. Кондрат О.Б. Трансформація ціннісних основ господарства крізь призму концепції С.М. Булгакова / О.Б. Кондрат // Економіка та підприємництво: Зб. наук. праць молодих учених та аспірантів. – К.: КНЕУ. – 2011. – Вип. 27. – С. 37-43. (0,4 друк. арк.).

3. Кондрат О.Б. Християнське бачення господарської діяльності та її результатів у концепції С.М. Булгакова / О.Б. Кондрат // Формування ринкової економіки: збірник наукових праць. – .: КНЕУ. – 2012. – № 27. – С. 45-55. (0,6 друк. арк.)

4. Кондрат О.Б. Еволюція наукового світогляду С.М. Булгакова [Електронний ресурс] / О.Б. Кондрат // Ефективна економіка. – 2012. – № 9. – <http://www.economy.nauka.com.ua> (0,7 друк. арк.).

5. Кондрат О.Б. Концепція «трьох соціалізмів» С.М.Булгакова як спроба досягнути соціально-економічні трансформації початку ХХ століття / О.Б. Кондрат // Історія народного господарства та економічної думки України: зб. наук. праць. – Вип. 45. – Київ: ДУ «Ін-т економіки та прогнозування НАН України», 2012. – С. 37-43. (0,4 друк. арк.)

6. Кондрат О.Б. Особливості підходів до аналізу господарства у вітчизняній економічній думці кін. ХІХ – поч. ХХ стт. П.Б. Струве, О.Д. Білімович, М.І. Туган-Барановський / О.Б. Кондрат // Моделювання регіональної економіки. – 2013. – № 1(21). – С 10-22. (0,6 друк. арк.)

В інших виданнях:

7. Кондрат О.Б. «Філософія господарства» С. Булгакова у контексті формування громадянського суспільства / О.Б. Кондрат // Проблеми формування і розвитку громадянського суспільства: Матеріали Міжнародної наукової конференції – Київ, 2010. – С. 129-130. (0,1 друк. арк.).

8. Кондрат О.Б. Роль «Філософії господарства» С.М. Булгакова в курсі «Історія економіки та економічної думки» / О.Б. Кондрат // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Економічні науки. Випуск 4. – Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин О.В., 2011. – С. 76-78. (0,2 друк. арк.).

9. Кондрат О.Б. Дослідження еволюції уявлень про власність у працях С.М. Булгакова / О.Б. Кондрат // Економічна стратегія розвитку України у ХХІ столітті: теоретичні та практичні аспекти досліджень: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – Київ, 2011. – С. 16-18. (0,3 друк. арк.).

10. Кондрат О.Б. Роль «Філософії господарства» С.М. Булгакова в курсі «Історія економіки та економічної думки» / О.Б. Кондрат // Наукова складова навчального процесу та інноваційні технології його розвитку: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – К.: КНЕУ, 2011. – Т. 2. – С. 184-185. (0,1 друк. арк.).

11. Кондрат О.Б. Особливості філософсько-господарського аналізу С.М. Булгакова у контексті концептуально-методологічного оновлення економічної теорії [Електронний ресурс] / О.Б. Кондрат // Парадигмальні зрушення в економічній теорії XXI ст.: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції – Київ, 2012. – С. 182-186. – http://econom.univ.kiev.ua/paradigm_et/conf_materials.pdf (0,2 друк. арк.)

АНОТАЦІЯ

Кондрат О.Б. Теорія господарства у науковій спадщині С.М.Булгакова. Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки. – ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». – Київ, 2013.

У дисертації розкрито методологічні засади дослідження наукової спадщини С.М. Булгакова в якій знайшла відображення його теорія господарства. Проведено аналіз джерельної бази та визначено ступінь дослідженості зазначеної проблеми. Проаналізовано основні етапи еволюції наукового світогляду С.М. Булгакова, його філософія господарства, як спроба побудови теорії на засадах неklasичної методології, досліджуються базові категорії теорії господарства вченого та розкривається значення софійності господарства й Софії як його трансцендентального суб'єкту. В роботі розкрито методологічну співзвучність ідей С.М. Булгакова з сучасними філософсько-господарськими концепціями та висвітлено значущість підходів вченого до аналізу господарства у контексті формування нової парадигми суспільствознавства.

Ключові слова: філософія господарства, Софія, софійність господарства, християнський соціалізм, функція господарської підсистеми, філософія економіки, ціле- та ціннісна орієнтація, позаекономічні фактори, оновлення парадигми економічної теорії.

АННОТАЦИЯ

Кондрат А.Б. Теория хозяйства в научном наследии С.Н. Булгакова. Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.01 – экономическая теория и история

экономической мысли. – ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана». – Киев, 2013.

Работа посвящена проблеме теории хозяйства С.Н. Булгакова нашедшей свое выражение в его научном наследии, ретроспективному анализу исследований последнего, а также попытке использования философско-хозяйственной методологии в контексте становления новой парадигмы экономической науки.

В диссертации раскрываются особенности отечественной экономической мысли на пороге XIX-XX столетий, как факторов повлиявших на возникновение неординарных теорий и концепций понимания экономической действительности и хозяйственного процесса, к примеру таких выдающихся ученых как М.И. Туган-Барановский, П.Б. Струве, А.Д. Билимович и, в том числе, С.Н. Булгаков. Определены морально-этические составляющие их теорий, как основополагающие принципы методологической базы. Раскрыты методологические основы исследования научного наследия С.Н. Булгакова, проанализированы основные этапы эволюции научного мировоззрения ученого.

Анализ научного наследия С.Н. Булгакова показывает наличие, по крайней мере, шести этапов в ее развитии, из которых нас интересуют первые четыре. Поскольку именно в этот период внимание ученого приковано к экономической сфере, и именно здесь формируется его теория хозяйства. Эволюция научного мировоззрения С.Н. Булгакова включает в себя последовательное увлечение марксизмом, разочарование в его методологических схемах, дальнейший поиск возможностей преодоления узости инструментария классической науки через включение внеэкономических факторов к анализу общественной и хозяйственной систем, и окончательное сосредоточение на вопросах философии и теологии. Пытаясь решить эти вопросы, С. Булгаков разрабатывает концепцию «трех социализмов» и все больше склоняется к применению философского анализа хозяйства. В процессе преодоления материалистического мировоззрения, господствовавшего в то время в обществе, С. Булгаков обосновывает свою теорию хозяйства

Эта теория впоследствии стала новым направлением в исследовании хозяйственного развития и составила вклад С.Н. Булгакова в мировую экономическую науку. Обоснованные им методологические подходы более чем на 100 лет опередили мировую экономическую мысль. Применение им принципов целостности, системности, взаимозависимости и т.д., позволило более широко взглянуть на место хозяйственной системы в обществе, роль личности и творчества в экономической жизни, отойти от линейности и жесткого детерминизма в анализе хозяйственных процессов.

Основная часть работы посвящена философии хозяйства С.Н. Булгакова, как попытки построения теории на основе неклассической методологии, исследуются базовые категории его теории хозяйства такие как собственность, труд, богатство и т.д. Целостность восприятия хозяйственной

системы, на основе которого построена вся теория С.Н. Булгакова позволяет ученому отбросить противоречия в трактовании указанных категорий. Категория собственности, в определении С.Н. Булгакова, трактуется не только как право, но и как обязанность и связана с основами человеческого существования, функционирования самого общества.

В работе раскрывается значение софийности хозяйства и Софии как его трансцендентального субъекта. Идея софийности, впервые развитая ученым в его философско-хозяйственной концепции стала одним из краеугольных камней дальнейших научных поисков до последних богословских трудов. София трактуется им как трансцендентальный Субъект хозяйства, «идеальная основа мира», Мировая душа. Софиология Булгакова - это онтологическая система, развитая в русле метафизики всеединства, что восходит своими корнями к платонизму. Софийность хозяйства у С.Н. Булгакова заключается в попытке обоснования онтологической реальности хозяйства в пределах христианской парадигмы. Идея Софии (в ее различных выражениях) играет у С. Булгакова ключевую роль в обосновании целостности общественной системы, софийность же хозяйства - в существенной мере определяет характер его антропологии, хозяйство приобретает смысл в человеке и в то же время человек познает самого себя в процессе хозяйственной деятельности.

Показана методологическая созвучность идей С.Н. Булгакова с современными философско-хозяйственными концепциями и освещена значимость подходов ученого к анализу хозяйства в контексте формирования новой парадигмы обществоведения. Сформулированный С.Н. Булгаковым методологический инструментарий его теории хозяйства, позволяет анализировать деятельность конкретных личностей, проследить зависимость общественного развития от ценностей человечества. Развитие Западной экономической науки доказывает, что идеи С.Н. Булгакова реализованные им в философии хозяйства, были не только прогрессивными для своего времени, но и остаются актуальными до сих пор.

Ключевые слова: философия хозяйства, София, софийность хозяйства, христианский социализм, функция хозяйственной подсистемы, философия экономики, целе- и ценностная ориентация, внеэкономические факторы, обновления парадигмы экономической теории.

THE ANNOTATION

Kondrat O.B. Theory of Economy in the scientific heritage of S.N. Bulgakov. Manuscript.

The theses for Candidate's degree In Economic Science. Specialization – 08.00.01 – The Economic Theory and The History of Economic Thought. – SHEE “Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman”. – Kyiv, 2013.

The theses are devoted to the analysis of sources and degree investigation defined the problem as solved methodological bases of research scientific heritage

S.N. Bulgakov which reflected his theory of economy. The basic stages in the evolution of a scientific outlook S.N. Bulgakov, his philosophy of economy as an attempt to construct a theory based on non-classical methodology, we investigate the basic category theory of economy scientist and the meaning Sophian economy and Sofia as its transcendental person. The work reveals the methodological ideas S.N. Bulgakov consonance with contemporary philosophical and economic concepts and highlights the importance of scientific approaches to the analysis of the economy in the context of a new paradigm of social science.

Key words: Philosophy of Economy, Sofia, Sophian economy, Christian socialism, the economic function as the subsystem, philosophy of economics, aim and value orientation, non-economic factors, updating paradigm of economic theory.